

Piaci érték

A számviteli törvény sok helyen fogalmazza meg – a számviteli elvek és módszerek érvényesülési feltételeként – a piaci érték alapján történő érték figyelembe vételét. Azt azonban, hogy mit is tekint a törvényalkotó piaci értéknek, nem találjuk meg definícióként. **Jogos a kérdésfelvetés: Mit tekinthetünk piaci értéknek a számviteli elszámolásokban? Hogyan tudjuk a piaci értéket bizonyítani és dokumentálni?**

Amennyiben elfogadjuk, hogy az érték és az ár egymással valamilyen kapcsolatban van, akkor előbújnak egyéb jogszabályi ismereteink közül „áthallások”, azaz „piaci ár”, „szokásos piaci ár”. Ezek a transzferár-előírásokkal kapcsolatos szabályokban megfogalmazott fogalmak. Ezeket a szabályokat a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvényben [továbbiakban: Tao tv.] találhatjuk meg. A vonatkozó részek áttanulmányozása után azonban azt tapasztaljuk, hogy a Tao tv. csak a kapcsolt felekkel lebonyolított ügyletekre vonatkozik, s nem általánosságban a piaci ügyletekre. A megközelítés is eltér, hiszen a piaci árat és a kapcsolt felek fogalmát az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény [továbbiakban: Art.] fogalomrendszerében értelmezi, amely jelentősen eltér a Számviteli törvény. (de mostani témánk szempontjából nem releváns) kapcsolt felek fogalmkörétől.

Az Art általános rendelkezései közül a rendeltetésszerű joggyakorlásra való utalás lehet a számvitelhez is kapcsolódó elvi iránymutatás.

Az adójogviszonyokban a jogokat rendeltetésszerűen kell gyakorolni. Az adótörvények alkalmazásában nem minősül rendeltetésszerű joggyakorlásnak az olyan szerződés vagy más jogiügylet, amelynek célja az adótörvényben foglalt rendelkezések megkerülése. [Art. 2. § (1)]

A piaci ár adózási megközelítését az Tao tv. a következőképp fogalmazza meg.

„Amennyiben a kapcsolt vállalkozások egymás közötti szerződésükben, megállapodásukban (általános forgalmi adó nélkül számítva) magasabb vagy alacsonyabb ellenértéket alkalmaznak annál, mint amilyen ellenértéket független felek összehasonlítható körülmények esetén egymás között érvényesítenek vagy érvényesítenének (a továbbiakban: szokásos piaci ár), a szokásos piaci ár és az alkalmazott ellenérték alapján számított különbözethez megfelelő összeggel az adózó ...az adózás előtti eredményét

a) csökkenti, feltéve, hogy aa. az alkalmazott ellenérték következtében adózás előtti eredménye nagyobb, mint a szokásos piaci ár alkalmazása mellett lett volna, és ab. a vele szerződő kapcsolt vállalkozás belföldi illetőségű adózó, vagy olyan külföldi személy (az ellenőrzött külföldi társaság kivételével), amely az illetősége szerinti állam jogszabályai szerint társasági adónak megfelelő adó alanya, valamint ac. rendelkezik a másik fél által is aláírt okirattal, amely tartalmazza a különbözet összegét;

b) növeli (kivéve, ha vele magánszemély nem egyéni vállalkozóként kötött szerződést), ha az alkalmazott ellenérték következtében adózás előtti eredménye kisebb, mint a szokásos piaci ár mellett lett volna. [Tao tv. 18. § (1)]

A Tao tv. segítséget ad a **szokásos piaci ár meghatározásához alkalmazható módszerek** megadásával. Ez a módszer a számviteli megközelítést is segíteni, hiszen **jó kiindulás pont lehet a piaci érték meghatározásában** – a nem csak kapcsolt

viszonyban lévő - gazdálkodók egymás között ügyleteinek, azaz a független felek által bonyolított ügyletek értékének a meghatározásánál.

Ezek az alábbiak lehetnek.

a) **Összehasonlító árak módszere** - amelynek során a szokásos piaci ár az az ár, amelyet független felek alkalmaznak az összehasonlítható eszköz vagy szolgáltatás értékesítésekor a gazdaságilag összehasonlítható piacon. Ennél a módszernél az összehasonlító adatokat, információkat a társaság megszerezheti

- külső forrásból, amelyek független felek esetében megvalósuló hasonló ügyletek során alkalmazott árak, vagy
- belső forrásból, amelyek esetében az ügyletben részámviteli törvényevő egyik vagy másik vállalkozás más vállalkozással is kötött hasonló tartalmú szerződéseket, alapvetően hasonló feltételek mellett.

Ezt a módszert lehet alkalmazni nagy értékű eszközök (pl. ingatlanok) érték meghatározásához. (Egyébként az adózás területén is ez a módszer a leginkább preferált módszer – úgy a belföldi gyakorlatban, mint az OECD vonatkozó irányelv ajánlásában.)

b) **Viszonteladási árak módszere** - amelynél a szokásos piaci ár az eszköznek, szolgáltatásnak független felek felé, változatlan formában történő értékesítése során alkalmazott ár, csökkentve a viszonteladó költségeivel és a szokásos haszonnal. A módszer akkor ad reális képet, ha minél kevesebb idő telik el az eredeti beszerzés és az újra-értékesítés között, így nem merülnek fel nem kívánt piaci tényezők (pl. árfolyam különbség).

c) **Költség és jövedelem módszer** - amelynek során a szokásos piaci árat az önköltség szokásos haszonnal növelt értékében kell meghatározni. Ezt a módszert elsősorban a termékelőállítási területen a készletek értékelésnél lehet alkalmazni. A módszer alkalmazása során figyelemmel kell lenni a gyártási, termelési folyamat különbözőségeire, amely jelentős technológiai ismereteket is igényel.

d) **Ügyleti nettó nyereségen alapuló módszere** - amely azt a - megfelelő vetítési alpra (költségek, árbevétel, eszközök) vetített - nettó nyereséget vizsgálja, amelyet az adózó az ügyleten realizál. A módszernél az iparági átlag alapján kimutatott jövedelmezőségi adatok kerülnek összehasonlításra, s ebből lehet visszavezetni az alkalmazó gazdálkodó adott eszközének a piaci értékét. Ez a módszer igen elterjedt úgy a transzferár megállapításban, mint az egyéb érték (piaci érték) meghatározásában is, mert a módszert alkalmazó gazdálkodó mentesül a más gazdálkodókra vonatkozó információk megszerzésének nehézségeitől, hanem nyilvános iparági adatok alapján van lehetőség a piaci érték meghatározására.

e) **Nyereségmegosztásos módszere** - amelynek során az ügyletből származó összevont nyereséget gazdaságilag indokolható alapon olyan arányban kell felosztani a kapcsolt vállalkozások között, ahogy független felek járnának el az ügyletben. Az adózás szempontjából egyszerűbb a megosztás, de egy adott eszköz értékének meghatározásánál akkor kerülhet sor e módszer alkalmazására, ha vállalatcsoporton belüli vertikális vagy horizontális munkamegosztás is kapcsolódik az adott eszközhöz.

f) **Egyéb módszer** - ha a fenti módszerek nem vezetnek eredményre, vagy nem adnak kellően objektív értéket.

A fenti módszerek szakmai ismertségét azonban jelentősen csökkentti, hogy a kis- és középvállalkozásokra a transzferár szabályozás nem, vagy csak bizonyos korlátok között vonatkozik, így a számvitelben még mérlegelési lehetőségként sem merül fel a piaci érték meghatározásánál a fenti módszerek alkalmazása.

Fontos különbség a transzferárban alkalmazott módszerek és a számviteli értékelés között, hogy a fenti adózási megközelítésű módszereknél már megvalósult ügyleteket kell összehasonlítani; a kérdés az, hogy mennyiben reális és elfogadható egy adott alkalmazott ár. A számvitelben a piaci érték meghatározásánál meglévő eszközök konkrét bekerülési, illetve nyilvántartási

értékét kell viszonyítani egy elméleti vagy gyakorlati módszerekkel kialakított értékhez, s ez mellett a „tartós” és „jelentős” megítélés is nagyobb besorolási értéksávot biztosít a gazdálkodó részére.

Hogyan érvényesül a számvitelben a piaci érték?

Ahogy a fentiekben is jeleztük, a számviteli szabályok előírják vagy megengedik a piaci érték érvényesülését. A kettő között a rendezőelv az **óvatosság számviteli elve**. Amennyiben egy eszköz piaci értéke – tartósan és jelentősen –

- alacsonyabb, mint a könyv szerinti érték, akkor a **terven felüli értékcsökkenést vagy az értékvesztést el kell számolni.**
- magasabb, mint a könyv szerinti értéke, akkor az **értékhelyesbítést el lehet számolni.**

Hogyan lehet a piaci értéket dokumentálni?

Nincs egységes szabály a dokumentálásra, hiszen minden eszköz piaci értékét más és más irat, tény, számítás támasztja alá. Igyekezni kell a lehetőségek szerinti legtöbb és legalaposabb bizonyítékok beszerzésére (bizonyítékok, számítások, stb.). Nagyon fontos az objektivitás, és a hitelt érdemlő jelleg.